

O periodičkom tisku za hrvatsku mladež u Istri početkom XX. stoljeća

NEVIO ŠETIĆ

Odsjek za povijest, Sveučilište "Juraj Dobrila", Pula, Republika Hrvatska

Prvi književni časopis namijenjen hrvatskoj istarskoj mladeži zvao se *Mladi Istran*. Izlazio je u Malom Lošinj 1906.–1907., a tiskao se u Puli. Nakon prestanka njegova izlaza u Opatiji su, gdje su i tiskani, izlazili najprije *Mladi Istranin* 1909. i potom njegov sljednik *Mladi Hrvat* (1910.–1914).

Gljučne riječi: časopis, *Mladi Istran*, *Mladi Istranin*, *Mladi Hrvat*, prosvjeta, kultura, Istra.

Kao što postoji književnost za odrasle, tako postoji i književnost za mladež. Te književnosti ne žive samo u knjigama, nego i u časopisima. Književnost za odrasle mnogo je starija od književnosti za mladež, koja se na široj osnovi javila tek u XIX. stoljeću, kada je osnovnoškolsko obrazovanje u većini europskih zemalja postalo obvezno i institucionalizirano, i to ne samo u obliku zasebnih književnih djela, nego i književnih časopisa.

Istarski Hrvati u XIX. stoljeću¹ nisu imali nijedan književni časopis namijenjen njihovoj mladeži. U Istru su tijekom druge polovice toga stoljeća dopirali takvi časopisi na hrvatskome jeziku iz Zagreba (*Bosiljak* i *Smilje*) i na slovenskome jeziku iz Ljubljane (*Vrtec* i *Zvonček*). Pokretači tih časopisa bili su istaknuti učitelji (u ime svojih učiteljskih udruga ili kao pojedinci) koji su se uz svoj školsko-pedagoški posao bavili i književnim radom.

¹ O istarskoj društvenoj i političkoj stvarnosti u drugoj polovici XIX. i prvim desetljećima XX. stoljeća vidi поближе u ovim djelima: *Istarska enciklopedija*, Zagreb 2005.; *Povijest Hrvata*, Školska knjiga, Zagreb I./2005., II./2007.; Jaroslav ŠIDAK, Mirjana GROSS, Igor KARAMAN, Dragovan ŠEPIĆ, *Povijest hrvatskog naroda 1860.-1914.*, Zagreb 1968.; *Narodni preporod u Dalmaciji i Istri. Zbornik radova*, Zagreb 1969.; Miroslav BERTOŠA, *Etos i etnos zavičaja*, Pula – Rijeka 1985.; Božo MILANOVIĆ, *Hrvatski narodni preporod u Istri*, knj. I., 2. izd., Pazin 1991.; knj. II., Pazin 1973.; Mate DEMARIN, *Hrvatsko školstvo u Istri*, Zagreb 1978.; N. ŠETIĆ, *O povezanosti Istre s ostalim hrvatskim zemljama. "Naša sloga" 1870. - 1915.*, Zagreb 2005.; D. ŠEPIĆ, *Hrvatski pokret u Istri*, Račice 2004. itd.

Ugledajući se na primjere hrvatskoga učiteljstva iz banske Hrvatske i Dalmacije i slovenskoga učiteljstva s područja Kranjske, Štajerske i Koruške, koji su javno djelovali i tiskanom riječju, hrvatski su učitelji u Istri pokrenuli – u prvom desetljeću XX. stoljeća – istodobno dva časopisa: jedan svoj, *pedagoški*, koji je izlazio u Puli,² i drugi *književni*, namijenjen hrvatskoj istarskoj mladeži, koji je izlazio u Malom Lošinju.³ Ovaj drugi, književni časopis, kao i ostali književni časopisi za hrvatsku istarsku mladež do 1914., tema su ovoga članka, i to sa stajališta njihove nacionalno-odgojne, kulturno-prosvjetne i nacionalno-integracijske misije.

I. Mladi Istran. List za mladi svijet

Prvi broj mjesečnog časopisa *Mladi Istran. List za mladi svijet* izašao je 15. siječnja 1906. u Malom Lošinju. Njegov izdavaatelj i urednik bio je Josip Antun Kraljić, nadučitelj malološinjske hrvatske osnovne škole koju je osnovala i uzdržavala Družba sv. Ćirila i Metoda za Istru.⁴ Časopis je tiskan u *Tiskari Laginja i dr.* (prije *Krmpotić i dr.*) u Puli, Ul. Giulia br. 1. Godišnja pretplata na časopis iznosila je 1 krunu i 50 filira. Pojedini broj stajao je 16 filira u Malom Lošinju, a izvan Malog Lošinja – 22 pare. Pretplatu je primala Ivka Sušić, učiteljica Družbine hrvatske osnovne škole u Malom Lošinju, Ul. Franje Josipa I. br. 13. Format časopisa bio je 15 cm x 23 cm.

Na uvodnome mjestu tog prvoga broja *Mladog Istrana* nalazi se pjesma Rikarda Katalinića Jeretova⁵ pod naslovom *Mladom Istranu*, u kojoj je – pjesničkim načinom kazivanja – navedena i svrha ovog časopisa:

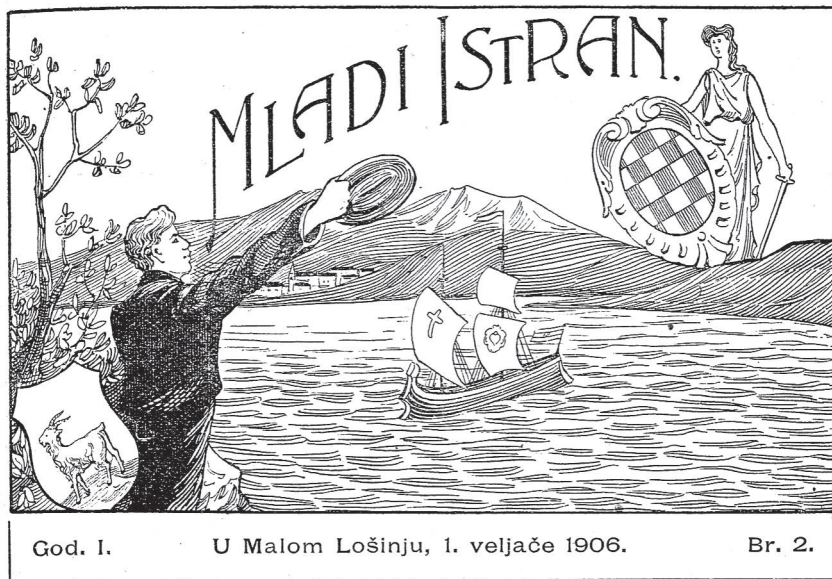
Evo tebi, mlad' junače,
 evo lista nova.
 Ljubav roda njega začē
 puna blagoslova!

² To je bio časopis *Narodna prosvjeta*, stručno i staleško glasilo Hrvatskoga učiteljskog društva "Narodna prosvjeta". Društvo je imalo sjedište u Pazinu, a glasilo se tiskalo u Puli. U Puli je stalno živio i Ernest Jelušić, urednik tog časopisa, zaposlen kao učitelj u tamošnjoj hrvatskoj osnovnoj školi koju je utemeljila i uzdržavala Družba sv. Ćirila i Metoda za Istru. Više o tome vidi u N. ŠETIĆ, *Staleška društva i časopisi hrvatskog učiteljstva u Istri 1891.-1914.*, Zagreb 2010., 266.

³ Kvarnerski otoci Lošinj, Cres i Krk bili su, u administrativno-upravnom pogledu (pod austrijskom vlašću do 1918.), dio markgrofovije Istre te ih zbog toga, za postojanja te markgrofovije, treba smatrati dijelom i njezina geografskoga i povijesnoga realiteta.

⁴ Josip Antun Kraljić (Dubašnica na Krku, 14. III. 1877. – Mali Lošinj, 3. IX. 1948.) bio je i ostao poznat ne samo kao agilni školsko-pedagoški djelatnik i učiteljsko-staleški aktivist, nego i kao prilično plodan književni stvaralac. Sve njegovo književno stvaralaštvo bilo je namijenjeno hrvatskoj djeci i omladini.

⁵ Poblize o književniku Rikardu Kataliniću Jeretovu (Volosko, 8. I. 1869. – Split, 29. IX. 1954.) vidi u *Autobiografije hrvatskih pisaca*, prir. Vinko Brešić, Zagreb 1997., 389.-390.

Mali Istran.

Eto mene poštenjaka
Istarskoga malog djaka;
Što u školu ići mogu
„Družbi“ dajem hvalu mnogu.

Škola mi je stanak mili,
U njoj luč se znanja krili;
Nije zlato, nit' imanje
Blago ono, što je znanje!

Vječni Bože, ti ostvari
Da se u mom' biću žari
Srce plamno, pamet bistra,
Pa će procvast moja Istra!

Istro moja, grano nujna
Hrvatskoga stabla bujna,
Razvedri se, zora rudi,
Tvoj se sinak od sna budi. —

Dug bje bića tvoga sanak,
Ali sviće eto danak:
Na srdaca naših plamu
Razbit ćemo mrku tamu ...

Prosvjetom ćeš, Istro, cvasti,
Domoljubljem bujno rasti,
A sinova tvojih djela
Hrvatska će slaviti c'jela!

Miruj Istro, čekaj spasa,
On već hrli preko Krasa,
Da prigrne d'jete milo
U majčino toplo krilo ...

Lj. Varjačić.

Tvoja braća njega vode,
 vještim perom krase
 da te dignu, preporode,
 da te mlada spase!

Pomno čitaj, uči, pamti
 dušom, srcem, svime,
 dok u tebi ljubav plamti
 za hrvatsko ime.

Kad te stisnu novi jadi,
 digni sv'jesno čelo:
 "Ja sam Hrvat, Istran mladi!"
 – svijetu klikni smjelo.

Neću nikad klonut više,
 poč' ću stazom ravnom,
 što mi braća udariše
 pod zastavom slavnom.

K njoj se moje nade krile,
 ona srcu godi,
 do majke me ona mile
 do Hrvatske vodi.

Svojim je sadržajem taj prvi broj bio vrlo raznolik i privlačan. Osim pjesama (iz pera Rikarda Katalinića Jeretova, Ernesta Jelušića, Josipa Milakovića, Rudolfa Maldinija...), kraćih priča (iz pera Jelice Belović, Rudolfa Franjinog Magjera...), članaka (iz pera Bogumila Tonija...), bilo je tu i "Svaštica" (raznih zanimljivosti iz Istre i svijeta), "Smješica" (šaljivih anegdota u kojima su akteri učitelji i učenici, roditelji i njihova djeca...) i "Zagonetki".

Časopis je, dakle, nudio učenicima hrvatskih osnovnih škola u Istri mnogo više od onoga što su im nudile njihove školske čitanke! On je bio zbirka brojnih priloga s raznolikom tematikom u stihu i prozi, kao i članaka s popularno-publicističkim načinom izlaganja, zbirka koja budi znatiželju i zabavlja.

Na unutarnjoj stranici stražnjih korica časopisa tiskani su i "Poziv na pretplatu" i "Zahvala". Iz tog "Poziva na pretplatu" prenosimo ovdje sljedeće: "Evo Vam u pohode 'Malog Istrana'. Siromah mali, uputiv se na dugo putovanje širom hrvatskih zemalja, kuca evo i na Vaša rodoljubna vrata tražeći potporu za spas istarske sirotinje. Otvorite mu širom Vaša vrata, pružite mu malenu potporu i on će Vam se svakog mjeseca redovito vraćati da Vam priča i pjeva, da pozabavi i pouči dječicu Vašu. Ne tjerajte ga s Vaših pragova, ne uskraćujte mu malenu potporu, jer bi ga tuga i oskudovanje domalo survalo u hladni grob. U Vašim je rukama život i smrt 'Mladog Istrana' (...) Braćo učitelji i učiteljice,

svećenici, uzgajatelji i prijatelji mladeži naše! Ispratite ga po Vašem gradu, selu i seocu, i recite svugdje po koju toplu riječ na preporuku mladog putnika. Dopustite mu ulaz u škole i predstavite ga živom riječju dječici našoj. Dječica će ga upoznati, omilit će im njegov pijev i pričanje, pa će moliti oca i majku svoju da mu otvore vrata, da mu dopuste ogrijati se na ognjištu svojem.” U “Zahvali” je urednik isticao da su se hrvatski iseljenici iz Malog Lošinja braća Antun i Noe Martinolić, nastanjeni u južnoameričkome gradu Rosario de Santa Fe, pretplatili na 50 primjeraka *Mladog Istrana*. Zahvaljujući im na tome, naglasio je: “Bog Vam platio i slijedili i drugi Vaš rodoljubni primjer!”

Mladi Istran izlazio je tijekom 1906. godine svakog mjeseca, redovito, i to kao jednobroj za siječanj, veljaču, ožujak, travanj, svibanj, lipanj, rujanj, listopad, studeni i prosinac te kao dvobroj za srpanj i kolovoz. U toj je godini, dakle, izašlo 12 brojeva na ukupno 212 stranica! Među suradnicima *Mladog Istrana* u njegovu prvome godištu (1906.) isticali su se brojni pjesnici: Rikard Katalinić Jeretov, Josip Antun Kraljić, Ernest Jelušić, Ljudevit Varjačić, Josip Milaković, Rudolf Maldini, Josip Malašić i Crvenko Bjelopavlić (pravim imenom Albert Linardić). Među suradnicima, prozaicima, isticali su se Jelica Belović, Ante Dukić, Rudolf Franjin Magjer, Jadoslav Tomašić, Vinko Rubeša, Jakov Majnarić, Ivan Devčić, Davorin Trstenjak... Objavljen je – u nastavcima – i jedan dramski tekst.⁶ Zanimljivo je istaknuti da su neke učiteljice hrvatskih Družbinih osnovnih škola, suradnice *Mladog Istrana*, potpisivale svoje suradničke priloge samo svojim osobnim imenom, a ne i porodičnim prezimenom. Bile su to Ivančica, Marija, Ivka i Katarinčica.

Pjesme Ljudevita Varjačića bile su uglavnom prožete hrvatskim patriotizmom. U pjesmi “Mladom Istranu” on je isticao:

Prosvjetom ćeš, Istro, cvasti,
domoljubljem bujno rasti,
a sinova tvojih djela
Hrvatska će slaviti cijela.⁷

U pjesmi “Na Božić” Varjačić je naglašavao:

Isuse dragi, život i djela
zdušnih Hrvata štiti i brani,
po kojima nek uskoro svanu
Hrvatskoj slavnoj sretniji dani!⁸

⁶ Viktor Car Emin, “Đurđica”, *Mladi Istran*, br. 6/1906., 94.-96., br. 7-8/1906., 108.-118.

⁷ *Mladi Istran*, br. 2, Mali Lošinj 1906., 17.

⁸ *Mladi Istran*, br. 12/1906., 189.

Rikard Katalinić Jeretov objavljivao je svoje pjesničke i prozne priloge tiskane u *Mladom Istranu* pretežno pod pseudonimom *Barba Rike*. Obrađivao je, i kao pjesnik i kao prozaik, razne teme iz društvenoga života i prirodnoga okoliša. Svi su njegovi suradnički prilozi bili nadahnuti određenim smislom, imali su primjerenu formu i vrlo tečan izričaj. Kao takvi privlačili su mlade čitaocce i bili rado čitani. Primjera radi, navodimo ovdje njegovu pjesmu "Voda"⁹:

Ja sam bistra voda, dar nebeskog svoda.
 Pitka, zdrava, b'jela, dolazim iz vrela.
 Gdje ti god zavirim, svuda zdravlje širim.
 Perem rublje blatno i čađavo platno.
 Perem mila lica sitnih djevojčica.
 Mijem lica jaka umornih težaka
 i ruke gospara i žulje mornara...

U drugom godištu *Mladog Istrana* (1907.) izašlo je samo šest brojeva, i to za siječanj, veljaču, ožujak, travanj, svibanj i lipanj.¹⁰ Na drugoj, unutarljivoj stranici korica prvoga broja urednik Kraljić donio je "Poziv na pretplatu" u kojemu je napomenuo: "Ovim brojem stupa 'Mladi Istran' u svoju drugu godinu života. Mlad, pun narodnog žara, uputio se onomadne u bijeli svijet da pjeva i prča, da razgovara mladež, uzdanicu roda našega. Posvećen u prvom redu tužnoj i nevoljnoj siročadi naše bijedne Istre, molio je za nju, kucajući na rodoljubna srca, te je naišao na mnoge dobrotvore, koji su u svojoj požrtvovnosti segnuli u džep i pretplatili sirotane (...) Rodoljubi! Pretplatite siromašnu dječicu na naš listić i uradiste za Boga i domovinu. Ne kratite duševne hrane mladeži našoj, jer u njoj nam je budućnost i nada, u njoj spas ove naše svete grude, ove najmlađe kćeri hrvatske majke. Uzdignimo i prosvijetlimo mladež i budućnost je naša! 'Mladi Istran' mrtvim slovom živo govori, a riječ mu je mila, rodoljubiva, žarka i sveta!"

Kao "list za mladi svijet" *Mladi Istran* čitao se u svim istarskim hrvatskim osnovnim školama, ponajviše u osnovnim školama Družbe sv. Ćirila i Metoda za Istru. Družba je u svojim osnovnim školama i dječjim vrtićima s hrvatskim nastavnim jezikom, koje je osnovala i uzdržavala, njegovala hrvatski jezik kao temeljno obilježje hrvatskoga narodnog identiteta – zapravo je njegovala hrvatski narodni duh i hrvatsku nacionalnu misao. Tako usmjerena, ona se suprotstavljala denacionalizatorskoj politici koju su – uz potporu austrijske vlasti – vodili istarski Talijani svojom majorizacijom u većini općinskih vijeća, u Pokrajinskom školskom vijeću, u Zemaljskom odboru i u Istarskome saboru, kao i putem njihova iredentističkoga društva Lega Nazionale. Ulogu Družbe

⁹ *Mladi Istran*, br. 7-8/1906., 124.

¹⁰ Konstatiram to na osnovi sačuvanog kompleta *Mladog Istrana* u fondu periodike u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu.

GODINA I.

BROJ 2.

MLADI ISTRAN

LIST ZA MLADI SVIJET.

Uredjuje

Josip A. Kraljić

nadžitelj škole
Družbe sv. Cirila i Metoda u
Malom Lošinjju.

Izlazi kroz čitavu godinu,
svakog 1. u mjesecu. Cijena
mu je poštom ili dostavom
u kuću, *plativo unaprijed*,
1 K i 50 para. — Pojedini
brojevi prodaju se u Lošinjju
po 16 para, a izvan Lošinjja
po 22 pare. — Pretplatu
prima gdjica Ivka Sušić, učiteljica škole Družbe sv. Cirila i Metoda, a rukopise uredništvo, ulica Franje Josipa I., br. 1382.

Sadržaj:

Mali Istran.
Svrake.
Perica i Zlata.
Tri ptčice.
Dobro i zlo vrijeme.
Kako se igraju »goluba«.
Božja kazan.
Posljedica grijeha.
Molite se . . .
Pismo »Mamine Dragice.«
Male pripovijetke.
Suza sirotinje.
Uz naše slike.
Svašnice.
Smiješice.
Zagonetke.
Odgonetke.

2 2 2

Tisak Laginja i dr. prije J. Krmpotić i dr., Pula, ulica Giulia br. 1.

sv. Ćirila i Metoda za Istru nisu podupirali samo istarski Hrvati, nego i pojedini rodoljubni Hrvati u banskoj Hrvatskoj i u Dalmaciji. Ovi su, podupirući Družbu sv. Ćirila i Metoda za Istru, podupirali i *Mladog Istrana*, koji je imao istu hrvatsku nacionalnu misiju kao i Družba. Urednik *Mladog Istrana* Josip Antun Kraljić srdačno im je zahvalio ovim riječima: “Evala darovateljem! Živili sabiratelji! Naprijed za Družbu!”¹¹

U drugom godištu *Mladog Istrana* (1907.), osim suradnika iz njegova prvog godišta, surađivali su i novi: Bone Zec, Slavica Anschau-Magjer, Lujo Varga, Matko Trinajstić... Agilna suradnica Jelica Belović potpisivala je pojedine svoje priloge s “Teta Jelica”.

Patriotsko-odgojni duh dominirao je u većini suradničkih priloga i u stihu i u prozi. Ilustrirat ćemo to s dva pjesnička priloga iz pera S. Anschau-Magjer i V. Cara Emina.

Slavica Anschau-Magjer svoju je pjesmu “Domovini” završila ovako:

Tebi kličem: Oj Hrvatska časna,
jer si svima vjerna majka ti,
nek' se ori, tutnji riječ nam glasna:
*Tvoga stabla da smo cvijeci mi!*¹²

Viktor Car Emin je u svojoj pjesmi “Spinčiću - Mandiću - Laginji” klicao:

Naprijed, naprijed, sokolovi,
vodite nas vi u boj.
Spunit će se vaši snovi:
Istran-Hrvat bit će svoj!¹³

Stalnom rubrikom “Svaštice” *Mladi Istran* informirao je svoje mlade čitaoce o mnogim zanimljivo predloženim činjenicama iz povijesti, zemljopisa, biologije, astronomije, književnosti, likovne i glazbene umjetnosti. I stalnom rubrikom “Smješice”, u kojoj je donosio kratke duhovite priče u dijalozima, *Mladi Istran* nasmijavao je svoje mlade čitaoce. Evo dvaju primjera iz kojih je vidljivo kako su izgledale te vedre priče:

¹¹ J. A. Kraljić pripremio je, uredio i izdao za 1907. godinu i kalendar “Jorgovan” (u formatu školske bilježnice) namijenjen mladim čitaocima. Taj se kalendar – po cijeni od 60 para po primjerku – mogao naručiti izravno kod J. A. Kraljića, nadučitelja Družbine osnovne škole u Malom Lošinjju.

¹² *Mladi Istran*, br. 1/1907., 19.

¹³ *Mladi Istran*, br. 6/1907., 129.

Učitelj: Što je najbrže u svijetu?

Učenik: Praznici!

*

Otac: Ivane, gdje si?

Sin: Na drvu.

Otac: Siđi, jer grmi!

Sin: To ja i ovdje čujem!¹⁴

Jednako su tako bile zanimljive, i za mlade čitaoce zabavne, kako “Zagonetke” tako i “Križaljke” i “Rebusi”.

U okviru pojedinih suradničkih priloga tiskanih u *Mladom Istranu* donosile su se i odgovarajuće ilustracije. Bile su to pretežito vrlo uspjele reprodukcije likovno-umjetničkih *ad hoc* uradaka o kojima bi se moglo i zasebno pisati. Prenosili su se – u nastavcima (iz češkoga tiska za mladež) – i ilustrirani doživljaji majmuna Floka.

Kad je riječ o ilustracijama, valja istaknuti da se u svakom novom broju *Mladog Istrana* – u gornjem dijelu njegove prve stranice – redovito objavljivala slika izrazito simbolična sadržaja: između dva kopna prostire se more. Jedno od ta dva kopna pripada Istri (obilježeno istarskim grbom i istarskim Hrvatom koji šeširov u ispruženoj desnici pozdravlja Hrvatsku). Drugo kopno pripada Hrvatskoj (obilježeno vilom Hrvaticom koja u desnoj ruci drži hrvatski grb, a u lijevoj hrvatski kraljevski mač). Brod koji punim jedrima plovi iz Istre prema Hrvatskoj povezuje ta dva kopna, svjedočeći svojim plovidbenim usmjerenjem da Istra teži sjedinjenju s Hrvatskom i da je Hrvatska željno očekuje u svom majčinskom zagrljaju!

II. Mladi Istranin. List za mladi svijet

Nakon prestanka izlaženja *Mladog Istrana* (1907.) nastala je praznina u hrvatskome medijskom prostoru Istre u odnosu na čitalačke potrebe tamošnje hrvatske mladeži. Tu su prazninu osobito uočavali i osjećali hrvatski rodoljubi okupljeni oko Družbe sv. Ćirila i Metoda za Istru, koja je imala sjedište u Opatiji. Oni su smatrali da tu prazninu treba popuniti novim književnim glasilom za mladež. Realizaciju te potrebe preuzeo je Viktor Car Emin, književnik, upravitelj opatijske Općinske škole za daljnu naobrazbu i vrlo poduzetni tajnik Družbe sv. Ćirila i Metoda za Istru. On je početkom 1909. godine pokrenuo književni mjesečnik *Mladi Istranin. List za mladi svijet*.

Novi mjesečnik za hrvatsku mladež u Istri nije bio nastavak malološinjskoga *Mladog Istrana*, nego njegov nadomjestak s istom književnom i odgojnom misijom, pa i istim formatom. Da je bio nastavak *Mladog Istrana*, nosio bi

¹⁴ *Mladi Istran*, br. 4/1907., 101.

oznaku III. godišta, jer se taj časopis ugasio u drugom godištu svoga opstanaka. Međutim, kao novi list, *Mladi Istranin* započeo je izlaženje svojim prvim godištem (1909.). Umjesto "Istran" nazvan je boljim, suvremenijim izričajnim oblikom tog etnika: "Istranin". Opatija je bila mjesto njegova izlaženja. Tiskao se u opatijskoj *Knjigotiskarni V. Tomičić i dr.* Vlasnik i urednik bio mu je Viktor Car Emin koji je – da i to navedemo – rado isticao da u suuređivanju časopisa sudjeluje i pjesnik Rikard Katalinić Jeretov.¹⁵ Isto je tako V. Car Emin rado isticao da su profesori i književnici Vladimir Nazor i Josip Milaković glavni suradnici *Mladog Istranina*.

Među suradnicima *Mladog Istranina* najagilniji su bili njegov vlasnik i odgovorni urednik Viktor Car Emin (s pripovijetkama "Dobrila", "I oni hoće da znadu", "Stari barjaktar", "Iz tuđine", "Siroče Dinko", "Sokolski dani")¹⁶ i Rikard Katalinić Jeretov (s kraćim prozama "Pričica o malenom Janku", "Priča o sirotom Iviću", "Lutkica je umrla", "Pile", "Priča o pelivanu", "Pričica o Gromadu i Mrvici"...).¹⁷ Viktor Car Emin objavljivao je svoju prozu u *Mladom Istraninu* i pod pseudonimom Lujo Dorčić ("Opatijske priče", "Mala Angje i pas Turko", "Prvi travanj"...).¹⁸ Ostali suradnici *Mladog Istranina* bili su Vladimir Nazor, Josip Milaković, Silvije Strahimir Kranjčević, Cvjetko Rubinić, Bogumil Toni i jedan potpisan samo prezimenom Tončić. U *Mladom Istraninu* objavljivale su se i "Iskrice" (s kratkim izvodima iz djela ranijih hrvatskih pisaca). Objavljivani su i prijevodi iz stranih književnosti (njemačke, engleske, francuske, talijanske, ruske).

U 1909. godini izašlo je 12 brojeva *Mladog Istranina* na ukupno 248 stranica. Osim literarnih radova (u stihu i prozi) te "Svaštica", "Smješica" i "Zagonetki", bilo je u njemu i članaka koji su podsjećali na ljude i događaje iz hrvatske prošlosti. Tako je npr. jedan od takvih članaka bio posvećen Ljudevitu Gaju u povodu 100. obljetnice njegova rođenja.¹⁹

III. Mladi Hrvat. List za mladi svijet

Mladi Istranin izlazio je samo jedno godište (1909.). U njegovu posljednjem, 12. broju tiskana je obavijest da će časopis nastaviti izlaziti pod nazivom *Mladi Hrvat* – jer se pod nazivom *Mladi Istranin* moglo podrazumijevati da je časopis namijenjen svim mladim Istranima: Hrvatima, Slovencima, Talijanima, a stvarno je bio namijenjen samo mladim Hrvatima u Istri. Uz to je težio da ga čitaju i mladi Hrvati na ostalim hrvatskim prostorima: u Dalmaciji

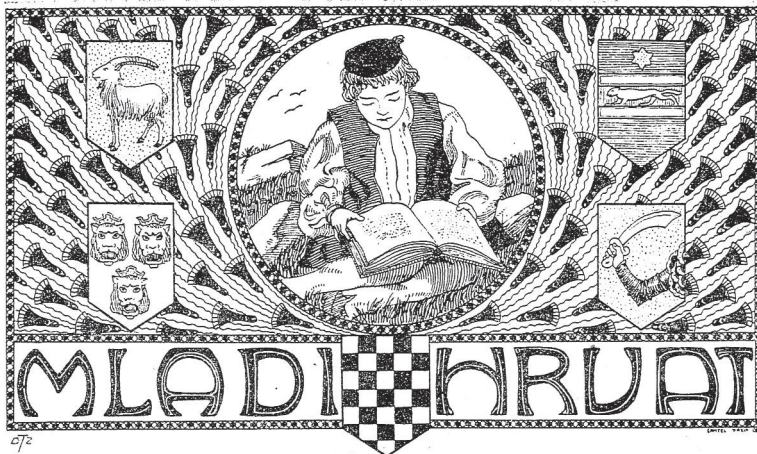
¹⁵ R. Katalinić Jeretov u to je vrijeme (1909.) živio u Zadru, gdje je, uz ostalo, obavljao i dužnost predsjednika Matice dalmatinske. Bio je u prijateljskim odnosima s V. Carem Eminom koji se s njim – putem prepiske – često konzultirao i o uređivanju *Mladog Istranina*.

¹⁶ *Mladi Istranin*, Opatija 1909., br. 1, 10.-14., br. 2, 28.-34., br. 3, 46.-49., br. 10, 185.-189., br. 11, 206.-209.

¹⁷ *Mladi Istranin*, 1909., br. 1, 9., br. 2, 25.-26., br. 3, 56., br. 4, 74.-75., br. 10, 189.

¹⁸ *Mladi Istranin*, 1909., br. 1, 14.-21., br. 3, 57.-58., br. 4, 70.-71.

¹⁹ *Mladi Istranin*, br. 8-9/1909., 150.

God. II.

Opatija, 1. siječnja 1910.

Br. 1.

Hrvatskoj braći.

Sa Jadrana, s našeg mora,
Gdjeno galeb gnijezdo gradi,
Mila braćo, drage seke,
Pozdravlja vas Hrvat mladi.
Kano galeb leta laka
On se diže vrh oblaka
I na suncu krila žari,
Da sa svijetlom rod obdari.

I kliče vam svijestan sebe:
Istarski sam Hrvat smjeli
Nema gora, nema mora
Od Hrvatske da me dijeli.
Prek vrleti srce leti,
Preko mora duša moja,
Ne plašim se teške borbe
Potomak sam čilog soja!

Ja sam pile sokolovo,
U meni je krvca žarka,
Moji pređi nisu pali
Ni pod lavom svetog Marka,
Svoje slovo sačuvaše,
Ne daše mu, da izgine
I proniješe barjak svijesti
Kroz olujne crne tmine!

Najmlađi sam Hrvat, braćo,
Istra mi je draga mati,
I na umu sveđ mi jedna,
Da se svojoj majci vrati.
Pomozite, mlada braćo,
Pomozite, seke mlađe,
U slobodnom da se domu
I spašena Istra nađe.

Rikard Katalinić Jeretov.

i banskoj Hrvatskoj, pa je stoga bilo najprimjerenije da se predstavlja svojim nacionalno određenijim nazivom *Mladi Hrvat*. Hrvatima je s obje strane Učke i obje strane Velebita njihovo narodno ime Hrvat – “sveto i nada sve uzvišeno”. Pod tim su imenom, s obzirom na svoje osjećaje, uzajamnost i težnje, svi Hrvati “jedan čovjek” i “jedna duša”.²⁰

Kao sljednik *Mladog Istranina. Lista za mladi svijet, Mladi Hrvat. List za mladi svijet* stigao je u ruke svojih čitalaca u siječnju 1910. godine. Da se pokaže da je stvarni sljednik svoga prethodnika, njegov je prvi broj u 1910. naznačen kao prvi broj drugoga godišta. Imao je i sve ostalo potpuno isto kao i njegov prethodnik: isto mjesto izlaženja (Opatija), isti format (15 cm x 23 cm), istu tiskaru (opatijsku *Tiskaru V. Tomičić i dr.*), istog vlasnika i odgovornog urednika (Viktora Cara Emina).

U vremenu svoga trajanja (1910.–1914.) *Mladi Hrvat* izlazio je redovito – jedanput mjesečno. Njegovi najagilniji suradnici bili su Viktor Car Emin,²¹ Rikard Katalinić Jeretov, Vladimir Nazor i Josip Milaković. Među ostalim suradnicima isticali su se Ivko Radovanović, Rikard Nikolić, Cvjetko Rubetić, Anka Bočina, Vid Vuletić-Vukasović, Josip Antun Kraljić, Cvjetko Vukić... Objavljivali su se i brižno odabrani prijevodi iz stranih književnosti, kao i “Iskrice” – kratki izvaci iz djela ranijih hrvatskih pisaca. Časopis je postao zanimljiv i za učenike hrvatskih srednjih škola te su ga i oni pratili u znatnom broju (bili su to đaci pazinske gimnazije, polaznici pazinske učiteljske pripravnice i učenici kastavske učiteljske škole).

Nazorovi suradnički prilozi – u stihu i prozi – bili su sadržajno najnadahnutiji i literarno najdorađeniji. Tako su se npr. u njegovu iznimno zanimljivom proznom sastavku “Buna u školi” našli u međusobnom razgovoru Klupa, Tintarnica, Tabla, Krpa, Spužva, Zid, Šestilo, Muha, Crtalo, Računaljka, Stol i Šiba.²² U pjesmi “Mali Ćić” Nazor je donio monolog tog malog dječaka s Ćićarije, koji sebe ovako oslikava:

Ja sam sinak zemlje Istre,
pravi gorski ptić:
čela vedra, zjene bistre,
ja sam mali Ćić.
Kad snijeg pada, briga mene
i ako sam bos!
Nek s' obrazi zarumene
ne će otpast nos.²³

²⁰ Viktor CAR EMIN, Rikard KATALINIĆ JERETOV, “Riječ našim čitateljima”, *Mladi Istranin*, br. 12/1909., 225.-227.

²¹ Nekad pod pravim imenom, a nekad i pod pseudonimom Lujo Dorčić.

²² *Mladi Hrvat*, br. 2, Opatija 1910., 35.-38.

²³ *Isto*, 41.

Pjesmom “Brat i Seka” Nazor je predočio “razgovor” između Brata (Velebita) i Seke (Učke). Taj je maštovito i lijepo složen “razgovor” počinjao ovako:²⁴

Velebit: Dobro jutro, Učko! Dobro jutro, seko!

Srcu si mi blizu, al ruci daleko.

Učka: Ne mogu te grlit, kralju naših gora,

pa ti pozdrav šaljem preko sinjeg mora...

Gordi je Velebit za pjesnika Nazora bio simbol sjedinjavanja, a ne razdvajanja hrvatskoga prostora. S njegovih surih vrhova vide se sve hrvatske zemlje: i Istra i Dalmacija i banska Hrvatska. On je promatračnica tih zemalja i čuvar njihove međusobne uzajamnosti i povezanosti. Uznositi Velebit – prema Nazorovoj pjesničkoj zamisli – pripovijeda o sebi sljedeće:²⁵

Velebit se zovem, junak sam ti pravi,
kamen-krunu nosim na ponosnoj glavi.

Da istinu kažem: baš mi dobro nije,
mene sunce pali, studen vjetar bije.

Sunčana mi žega kosu poharala,
zelenu mi bradu bura obrijala.

Obraze mi grdi kiša, snijeg i krupa,
Jadransko me more po tabanim ´ lupa.

Iz neba me biju strijele i gromovi.

Noge su mi bose, a goli bokovi.

Nevoljâ i tugâ stisnulo me jato,
al´ ja čvrsto stojim, ne bojim se za to!

Nek me munje biju i dave oblaci,
na mucu se pravoj poznaju junaci.

Još Ličanin vrli po meni se skita,
još u gori pjeva vila Velebita...

Iako je Nazorov *Veli Jože. Istarska priča* bio objavljen 1908. godine u zasebnoj knjizi, urednik Viktor Car Emin, visoko cijeneći to Nazorovo djelo, smatrao je da bi ga trebalo prirediti za čitaoce *Mladog Hrvata* i, u nastavcima, objaviti u ovome časopisu, što je i učinjeno.²⁶ Angažirani priređivač, potpisan samo siglom Z., obavio je povjereni mu posao kako je najbolje umio. Na kraju zadnjeg nastavka tako priređenog *Velog Jože* dodao je svoj komentar: “Veli je

²⁴ *Mladi Hrvat*, br. 4/1910., 80.-84.

²⁵ *Mladi Hrvat*, br. 8-9/1010., 182.

²⁶ *Mladi Hrvat*, 1910., br. 9, 242.-248., br. 10, 274.-282., br. 11, 322.-329., br. 12, 348.-355.

Jože i dandanas živ. Živi u planini, na njivama i pokraj rijeke. Kopa i ore, sije i sadi. Vele da je sada jači i snažniji nego prije. Kada okaje sve svoje grijehе, on će sići sa planine. Onda će njegovo čelo biti vedro, oči pune istine, a srce puno ljubavi. Bit će kao klisura gorska, koju su očistili vjetrovi i isprale kiše nebeske (...) On će doći kao pobjednik i spasitelj. Postavit će sve gradove na svoj dlan, da ih vaga i da im sudi. Kopat će duboko korito rijekama, koje su močvarne; srušit će gore, koje dijele sela i gradove. On će sići k moru i ugaziti duboko u pijesak. Trag noge njegove ostat će kao vječni pečat na žalu morskome.”²⁷

U svakoj godini svoga izlaženja do 1914. (1909., 1910., 1911., 1912. i 1913.) *Mladi Hrvat* izašao je u 12 brojeva. U zadnjoj godini njegova izlaženja (1914.) izašlo je sedam brojeva (od siječnja do zaključno srpnja). Prvi svjetski rat, koji je počeo toga ljeta, ugasio je život i ovog časopisa.

Zaključno možemo reći da su *Mladi Istran*, *Mladi Istranin* i *Mladi Hrvat* bili dobro uređeni časopisi koji su okupili niz vrijednih suradnika i imali popriličan broj mladih čitalaca u Istri, a donekle i izvan nje (u Dalmaciji i banskoj Hrvatskoj). Obavljali su značajnu nacionalno-odgojnu i kulturno-prosvjetnu ulogu. Znatno su pridonijeli i unapređivanju hrvatske književnosti za mladež kao i ukupnom hrvatskom nacionalnointegracijskom procesu koji je među Hrvatima Istre tada bio u punom zamahu.

²⁷ *Mladi Hrvat*, br. 12/1910., 355.

SUMMARY

CONCERNING PERIODICAL PUBLICATIONS AIMED AT CROATIAN YOUTH IN ISTRIA AT THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY

Even following the Austro-Hungarian Agreement, by which it was attached to the Austrian part of the Habsburg Monarchy; Istria found itself in difficult circumstances, right until the collapse of the Monarchy. It continued to remain isolated from other Croatian lands. Even though the majority of its population consisted of Croats or Slovenes, Italian was the official language of Istria. Favouritism on the part of the Austrian authorities meant that the Italians of Istria enjoyed control over a majority of the district assemblies, in the Provincial Committee, and in the Istrian Sabor (parliament). The struggle of the Istrian Croats to preserve their own national identity took place in rather difficult conditions, but gradually, it was ever more successful. A significant growth in the number of Croatian primary schools took place after the founding of the Society of St. Cyril and Methodius in Istria in 1893. The Croats of Istria also founded and supported their own political newspapers and specialized journals. They likewise established literary journals for their youth: *Mladi Istran* [Young Istrian] (1906-1907), which was published in Mali Lošinj, and *Mladi Istranin* [Young Istrian] (1909) and *Mladi Hrvat* [Young Croat] (1910-1914), which were published in Opatija. These journals had an important national-educational and cultural-historical mandate, and were to play a part in the national integration of the Croatian youth of Istria, thus they became interwoven in the fabric of the cultural history of Istria in this era.

Key words: journal, *Mladi Istran*, *Mladi Istranin*, *Mladi Hrvat*, education, culture, Istria